

ב-20 ביולי 2012, נפטר בחיפה הבלשן וחוקר השפות השמיות הנודע אהרון בוריסוביץ' דולגופולסקי, מומחה בשפות עתיקות ובבלשנות השוואתית ואחד מן האבות המייסדים של התורה הנוסטרטית.

הבלשנות השוואתית היא אחד הענפים החשובים ביותר בבלשנות המודרנית. זוהי דיסציפלינה אקדמית מלאה, הפועלת בשיטות פורמליות חמורות, ובכלל זה ניתוח ממוחשב. מטרתה העיקרית היא להעמיק את הידע שלנו בתודות השפות ולשחזר את הלשונות הקדומות של האנושות, תוך התרחקות הולכת-וגוברת בזמן מן השפות הנהוגות כיום. בלשנות השוואתית היא חלק ממערך של ידע היסטורי; היא אחת מן השיטות העיקריות בחקר ההיסטוריה של תקופות הטרומ-אוריינות והקדם-אוריינות בתולדות האנושות. היא מסייעת לנו להשיג, גם בהיעדר תיעוד בכתב, מידע על הולדתם של עמים, על קשרים אתניים, ואפילו - באמצעות שחזור תמונת העולם הלשונית - על הסביבה הטבעית והמאפיינים התרבותיים של העמים שהשתמשו בשפות העתיקות ביותר.

התיאוריה הנוסטרטית גורסת את קיומו של אב קדמון משותף לשש המשפחות הלשוניות של העולם הישן - הודו-אירופית, אפרו-אסיאתית, אוראלית, אלטאית, קרתוולית ודראווידית. ההיפותזה הוצעה לראשונה ב-1903 על-ידי הבלשן הדני הולגר פדרסן, וההוכחות הראשונות לנכונותה הוצגו ב-1967 על-ידי המדענים היהודים-רוסים אהרון דולגופולסקי וולדיסלב איליץ'-סוויטיץ'. מאז עלייתו לישראל ב-1976, עסק דולגופולסקי בחיבורו של מילון מלא של השפה הפרוטו-נוסטרטית, במטרה לסכם בצורה שיטתית את הידע המדעי על ההיסטוריה המוקדמת של לשונות בני האנוש, עד לכ- 13,000 שנים לפני הספירה.

דבקונו של דולגופולסקי במשימה זו עד לימיו האחרונים מדהימה. לאורך חייו הוא ליקט בקפדנות כל פירור מידע ומחקר על מאות שפות מאירו-אסיה ומאפריקה, תוך שהוא יוצר ספרייה נרחבת בביתו-שלו. הוא בילה כמעט את כל זמנו במחקר, מאחורי שולחן הכתיבה שלו, מוקף פשוטו-כמשמעו בקירות של ספרים וכתבי עת, יוצר, משלים ומלקט מאגרי מידע על מאות שפות שונות מאירופה, אסיה ואפריקה.

המאמץ, שתבע כארבעים שנה מחייו של דולגופולסקי, נשא פרי מפואר. ב-2008 יצא לאור המילון הנוסטרטי, שגרסאות מוקדמות שלו צוטטו מזה שנים על-ידי העוסקים בבלשנות השוואתית. עם פרסומו הרשמי, הפך המילון לאחד המפעלים הגדולים והחשובים ביותר בחקר הקשרים בין שפות מרוחקות. המילון מהווה את גולת הכותרת למחקריו של דולגופולסקי, ולמרות שהוא עצמו הביע צער, גם לאחר פרסומו, על "אי השלמות" של עבודתו, זהו ללא ספק מאגר המידע הלקסיקלי-אטימולוגי השלם, המלא והמובנה ביותר של השפה הנוסטרטית.

אלמנתו של אהרון, המלחינה הישראלית-בינלאומית ציפי פליישר, לקחה על עצמה באהבה את המשימה לשמר את ספריית העבודה שלו ולהנגיש אותה לציבור. היא העבירה את האוסף הייחודי הזה, ללא תמורה, לחדר מיוחד בספרייה הרוסית בירושלים, ולאחר מכן הוא מצא את מקומו בספריית מדעי הרוח והחברה באוניברסיטה העברית בירושלים (הר הצופים).

אהרון דולגופולסקי אסף את הספרייה במשך ששה עשורים של מחקר מדעי אינטנסיבי, תחילה בברית-המועצות ולאחר מכן במערב. היא מכילה יותר מעשרת-אלפים פריטים: מילונים אטימולוגיים, תיאורי דקדוק, מחקרים אתנור בלשניים, מחקרים בהיסטוריה ובאנתרופולוגיה, וספרים אודות שפות מכל רחבי העולם. ראוי במיוחד לציון האוסף של 1,626 ספרים שפורסמו לפני למעלה משמונים שנה, ובכללם פרסומים ייחודיים אודות שפות ילידיות שנעלמו בינתיים. אהרון דולגופולסקי הוא אחד המומחים המובילים בעולם בחקר הקשרים בין שפות רחוקות לבניית הגניאולוגיה הכלל-לשונית. הספרייה שאסף משקפת את תחומי התעניינותו, והיא תסייע לבלשנים רבים העוסקים במשפחות לשוניות שונות.